

Autobiografia naukowa i zawodowa*

W 1954 roku ukończyłem studia i podjąłem pracę jako nauczyciel w szkołach warszawskich. Uczyłem języka polskiego w liceum pedagogicznym, a także w liceach wieczorowych i korespondencyjnych. Będąc nauczycielem, zacząłem prowadzić badania dydaktyczne i przygotowywać pierwsze artykuły.

Zostałem uczestnikiem seminarium doktorskiego profesora Wincentego Okonia i pod jego kierunkiem przygotowałem i obroniłem rozprawę doktorską o technice uczenia się dorosłych.

Profesor zaproponował mi pracę w Instytucie Pedagogiki Ministerstwa Oświaty, gdzie rozwinąłem swoje badania nad edukacją dorosłych w szkołach i przygotowałem rozprawę habilitacyjną. Rozszerzyłem swój zakres zainteresowań i badań o dydaktykę ogólną i kształcenie akademickie. W 1976 roku przeszedłem jako docent habilitowany na Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie wcześniej uzyskałem doktorat i habilitację, a w 1990 roku tytuł profesora. Nadal jako emerytowany profesor pracuję na tym Wydziale i jest to mój macierzysty zakład nie tylko pracy, ale i naukowego rozwoju. Dodatkowo pracowałem w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach, następnie od 1991 roku w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a od roku 1995 w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku.

Zakres moich prac i badań wyznaczają nie tylko kolejne miejsca pracy i zadania nauczycielskie, ale także własne zainteresowania oraz inspiracje moich przełożonych i opiekunów naukowych.

Pierwsza grupa tematyczna moich badań i publikacji to dydaktyka: ogólna, szczegółowa, literatury i języka polskiego oraz dydaktyka dorosłych

* Przedruk z: „Studia Dydaktyczne” 2014, t. 26, s. 16–21.

i szkoły wyższej. Rozpocząłem od badań nad techniką uczenia się dorosłych, samodzielnym uczeniem się, szkolnictwem dla dorosłych, kontrolą i oceną w procesie kształcenia dorosłych, lekcją w szkole współczesnej, wdrażaniem do samokształcenia, wskazaniem metodycznymi z zakresu nauczania języka polskiego w szkołach zawodowych i zeszytami – przewodnikami dla uczących się literatury i języka polskiego w systemie Radiowo-Telewizyjnej Szkoły Średniej oraz Telewizyjnego Technikum Rolniczego, gdzie przygotowywałem lekcje telewizyjne i poradniki do samodzielnego uczenia się z przekazu radiowego oraz telewizyjnego.

Pracując dodatkowo w dawnym Instytucie Programów Szkolnych zorganizowałem i przeprowadziłem w latach 1985–1989 badania wyników nauczania i osiągnięć absolwentów szkół podstawowych, zasadniczych zawodowych, liceów ogólnokształcących. Łącznie przebadano 8011 uczniów z 215 szkół i 2657 nauczycieli. W badaniach zastosowano 36 testów przedmiotowych i 26 kwestionariuszy, a także przygotowano założenia badań, instrukcje, harmonogramy oraz klucze kodowe. Zespół badawczy działający pod moim kierunkiem liczył 49 osób. Raporty z badań ukazały się pod moją redakcją w 5 dwutomowych opracowaniach zbiorowych, łącznie w 10 tomach o objętości 4150 stron zawarto rezultaty z badań wraz z ich interpretacją, podsumowaniem i pełnym przedstawieniem wszystkich testów oraz kwestionariuszy.

Ogólne podsumowanie badań z przedstawieniem założeń metodologicznych, wyników oraz analiz dydaktycznych zostało przygotowane przeze mnie w odrębnym studium autorskim pt. *Osiągnięcia absolwentów szkół polskich w latach 1985–1989* i opublikowanym przez Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w roku 1994. Objętość publikacji to 263 strony.

Badania i analizy teoretyczne procesu kształcenia prowadziły do syntez, którymi stały się opracowania dydaktyki w dwu obszernych publikacjach: *Dydaktyka dorosłych* wydana przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne w 1992 roku (342 strony) i *Dydaktyka dla nauczycieli*, wydanie rozszerzone z 2002 roku, opublikowane nakładem Wydawnictwa Naukowego Novum w Płocku. Objętość 416 stron. *Dydaktyka dla nauczycieli* przedstawia nie tylko własne analizy doświadczeń, ale także wyrosła z tradycji polskiej dydaktyki naukowej konstruowanej w XX wieku przez Kazimierza Twardowskiego, Kazimierza Sośnickiego, Bogdana Nawroczyńskiego i Wincentego Okonia, z wykorzystaniem współczesnych wskazań i idei edukacyjnych przedstawianych w raportach Edgara Faurea, Jacques’a Delorsa oraz pracach i publikacjach UNESCO.

W *Dydaktyce dla nauczycieli* wprowadziłem rozbudowaną część o organizacji i metodach pracy uczniów oraz podstawy aksjologii do konstruowania ideału i celów kształcenia, co zostało pozytywnie odnotowane przez recenzentów.

Od 1992 roku organizowałem na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu konferencje dydaktyczne o zasięgu ogólnokrajowym z udziałem specjalistów z zagranicy. Konferencji tych odbyło się już 21 (od 2004 roku w Płocku), a ich rezultaty zostały ogłoszone w ponad dwudziestu tomach „Toruńskich Studiów Dydaktycznych”, przygotowywanych i redagowanych przeze mnie z zespołem dydaktyków z ośrodków akademickich Warszawy, Torunia, Poznania, Łodzi, Szczecina. Po zakończeniu mojej współpracy z UMK pismo to zmieniło tytuł początkowo na „Toruńsko-Płockie Studia Dydaktyczne”, a później na „Studia Dydaktyczne” i jest kontynuowane w środowisku płockim.

Niezależnie od tomów „Studiów Dydaktycznych”, w których ogłoszono 482 artykuły, 62 recenzje i 37 informacji naukowych, jako rezultat badań i analiz opublikowane zostały z moim udziałem autora i redaktora tomy studiów: *Współczesne kierunki modernizacji dydaktyki*, *Uczestnicy procesu dydaktycznego* i *Kazimierz Sośnicki – twórca dydaktyki polskiej*.

Autorski zakres publikacji dydaktycznych uzupełniają moje opracowania metodyczne dla uczniów i studentów z organizacji i metodyki samokształcenia oraz studiowania (*Ucz się sam, Jak studiować zaocznie*), a także dwa rozdziały w zbiorowej pracy *Wprowadzenie do pedagogiki szkoły wyższej* pod redakcją Kazimierza Jaskota z 2006 roku, w których przedstawiłem samokształcenie jako strategię edukacyjną w szkole wyższej i problemy doskonalenia nauczycieli akademickich.

W 2013 roku ogłosiłem podsumowanie moich prac dydaktycznych pt. *Niepokój o dydaktykę*, wydane przez IB w Radomiu.

Drugim zakresem moich prac, badań, analiz i publikacji jest edukacja dorosłych oraz andragogika. Analizowałem i przedstawiałem problemy i rozwój szkolnictwa dla dorosłych w Polsce, a także inne zakresy edukacji dorosłych: popularyzację wiedzy, samokształcenie, problemy uniwersytetów ludowych i powszechnych, akademicką edukację dorosłych, kształcenie i doskonalenie nauczycieli edukacji dorosłych, potrzeby i kierunki modernizacji edukacji dorosłych w Polsce. Zakres moich zainteresowań tą problematyką został wzbogacony o stan i rozwój edukacji dorosłych za granicą. Stąd dawne prace o tej dziedzinie kształcenia w byłych państwach RWPG, a także w Chinach, oraz badania i analizy rozwoju edukacji dorosłych w Szwecji, Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Japonii i innych

krajach. Badałem i analizowałem działalność oświatową UNESCO, uczestniczyłem w konferencjach międzynarodowych w Hamburgu, Pradze, Goeteborgu, Belgradzie, Budapeszcie, Klagenfurcie, Salzburgu, Berlinie, Manchesterze, Lublanie, St. Petersburgu, gdzie rozważano aktualne problemy rozwoju edukacji dorosłych. Z tych narad powstawały publikacje zarówno w materiałach zagranicznych, jak i w polskich wydaniach prac. Do najbardziej istotnych należą: *Dydaktyka dorosłych* z 1991 roku, *Akademicka edukacja dorosłych* z 1994, *Edukacja dorosłych za granicą* z 1998, *Edukacja dorosłych w Stanach Zjednoczonych* (współautor) z 2005, *Edukacja dorosłych w Kanadzie* (współautor) z 2008 roku.

W 1994 roku zainicjowałem jako prezes Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego i przewodniczący Sekcji Pedagogiki Dorosłych Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN wydawanie „Rocznika Andragogicznego”, którego zostałem redaktorem naczelnym.

W płockim środowisku naukowym od 2001 roku wydawany jest półrocznik „Edukacja Otwarta”, poświęcony problematyce kształcenia otwartego oraz edukacji w niepublicznych szkołach. Pełnię obowiązki redaktora naczelnego tego pisma, które redaguję z grupą moich doktorów i współpracowników.

Edukacja dorosłych to drugi obszerny zakres moich prac naukowych i organizacyjnych, prowadzi do szerokiej współpracy z ośrodkami krajowymi i międzynarodowymi oraz do trzeciego zakresu moich analiz i publikacji, jakim jest problematyka edukacji ustawicznej.

Łączy się ona w naturalny sposób z edukacją dorosłych i dydaktyką, ma wyraźny wymiar międzynarodowy i jest postulowana przez raporty UNESCO oraz OECD. Już w 1981 roku przygotowałem i wydałem nakładem PWN książkę *Tendencje rozwojowe kształcenia ustawicznego* i była to druga po pracy Ryszarda Wroczyńskiego publikacja w Polsce na ten temat. Ideę edukacji ustawicznej wprowadzałem do kolejnych swych prac, a zwłaszcza do *Dydaktyki dorosłych* i *Dydaktyki dla nauczycieli* oraz prac andragogicznych. Przygotowałem także zbiorowe publikacje na ten temat z moim autorstwem i współredakcją *Kształcenie ustawiczne – idee i doświadczenia* z 2003 roku i *Edukacja ustawiczna w szkołach wyższych – od idei do praktyki* z roku 2004. W 2008 roku ogłosiłem obszerne studium na temat nieporozumień i niepokojów wokół Strategii Edukacji Ustawicznej w Polsce do 2010 roku, które zostało opublikowane w pracy pod redakcją Zbigniewa Pawła Kruszewskiego *Modernizacja edukacji – projekty międzynarodowe*. Również w opracowaniach o edukacji dorosłych za granicą, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych i Kana-

dzie, akcentowałem nie tylko postulaty, ale i praktykę kształcenia ustawicznego w tych krajach.

Jednym z mniejszych, ale ciekawych i sędzę, że wartościowych zakresów jest mój udział w pracach badawczych między Uniwersytetem Warszawskim a Uniwersytetem Humboldta w Berlinie. Pierwszą fazę badań nad wyborem studiów i funkcjami uczelni zakończyliśmy w 1995 roku i rezultaty badań zostały opublikowane w tomie pod moją redakcją *Studenci a uniwersytet* w wersji językowej polskiej i niemieckiej, objętość 253 strony. Następne badania nad kulturą studiowania zostały ogłoszone w 2001 roku pod redakcją prof. W. Gieseke i moją w języku polskim *Kultura studiowania w okresie transformacji. Studium porównawcze*.

W Berlinie opublikowano wersję niemiecką w dwu zeszytach w ramach serii raportów badawczych HUB. Trzeci etap współpracy to nowe badania nad edukacją kulturalną dorosłych, zakończone wydaniem dwu tomów w języku polskim i odrębnie w niemieckim. Wersja polskojęzyczna *Edukacja kulturalna dorosłych. Raporty z badań międzykulturowych* z 2004 roku, stron 429 – jestem organizatorem badań, współautorem i współredaktorem tomu.

Aktualnie, kontynuując współpracę, prowadzimy badania nad uczestnictwem dorosłych w kulturze. Specjaliści z HUB cenią współpracę z nami i wyraźnie wnioskujeją o jej kontynuację. Wieloletnia współpraca, seminaRIA i wymiana doświadczeń nie tylko wzbogacają nas naukowo, ale rozwijają współpracę i umacniają ją w dziedzinie edukacji akademickiej. Dzięki niej opublikowaliśmy prace w czasopismach i wydawnictwach niemieckich.

Kolejna dziedzina moich badań i publikacji to tematyka kulturalna, biograficzna i historyczna. Metodyczne prace o nauczaniu języka polskiego należą oczywiście do metodyki, ale biografistyka i muzeologia stanowią odrębny zakres. W roku 1978 opublikowałem wraz z żoną oryginalną pracę *Muzea literackie w nauczaniu języka polskiego*, w wydawnictwie WSiP, 212 stron, która ukazywała bogactwo ekspozycji literackich i możliwości ich wykorzystania w nauczaniu języka polskiego. Praca zyskała uznanie metodyków nauczania literatury i stanowi ważne osiągnięcie w moim dorobku. Jej kontynuacją były dalsze prace o pamiątkach Jana Kochanowskiego i bogactwie ekspozycji w Czarnolesie. Praca ta została wydana w 2003 roku. Wcześniej przygotowałem studium o Adamie Mickiewiczu jako nauczycielu i pedagogu oraz wraz z żoną omówienie muzeów i izb pamięci autora *Pana Tadeusza*. Zwiedzaliśmy i badaliśmy ekspozycje w Wilnie, Nowogródku, Zaosiu, Paryżu i Konstantynopolu. Kolejną publikacją biograficzną i muzealną jest studium z 2008 roku *Ślady i pamiątki Prymasa Tysiąclecia* ukazujące wszystkie miejsca pamięci Kardynała Wyszyńskiego, od Zuzeli przez Stoczek, Prud-

nik, Komańczę, Częstochowę, do izb z miejsc wypoczynku czy krótszych pobytów. Praca ta też została wykonana łącznie z żoną i wydana nakładem Instytutu Technologii Eksploatacji w Radomiu, stron 237. Autorską pracą biograficzną jest wykonane przez mnie studium monograficzne *Aleksander Kamiński z 2006 roku*, przedstawiające życie i działalność naukową i literacką profesora pedagogiki. Pracę także opublikował ITEE, stron 352. Jest to źródłowe studium biograficzne, bogato ilustrowane zdjęciami.

W 2013 roku opublikowaliśmy zbiorową pracę pt. *Muzea biograficzne w procesie edukacji kulturalnej. Ekspozycje Fryderyka Chopina*, wydane przez IB w Radomiu, stron 252.

Oryginalną, ale także wartościową i ciekawą jest publikacja pt. *Kłęska Grunwaldu na lekcji* wydana w 1997 roku, a będąca polemiką i sprostowaniem historycznych i dydaktycznych błędów zawartych w książeczce Krzysztofa Kruszewskiego *Wszystko o jednej lekcji*, w której dowolnie przeinacza historię i uwarunkowania bitwy pod Grunwaldem.

Tekst publikacji o zakłamywaniu bitwy pod Grunwaldem planuję rozszerzyć i opublikować w nowym wydaniu. Podobnie planuję rozszerzenie i wznowienie *Dydaktyki dorosłych*, bo teoria edukacji dorosłych staje się obecnie pożądana, a fałszywych i uproszczonych opracowań pojawiło się sporo i należy nie tylko sprostować, ale wskazać skuteczne i prawidłowe poznawczo zasady kształcenia i samokształcenia dorosłych.

Nie sądzę, by naukowy mój dorobek tworzył zamkniętą całość. Mam jeszcze w planie kilka zagadnień, które warto przygotować i przedstawić w dobie reformy edukacyjnej i rozwijania idei edukacji ustawicznej.

Mój dorobek autorski od 1961 roku do końca 2013 roku to 70 publikacji książkowych, 546 artykułów i 67 recenzji. W liczbie 70 publikacji książkowych – 31 to moje indywidualne prace autorskie, w 11 jestem współautorem, a 28 pozycji powstało pod moją redakcją naukową, z moim udziałem autorskim.

Jako wykładowca i profesor wyższych uczelni pracowałem i pracuję w Uniwersytecie Warszawskim, ale wcześniej także w UMK, WSP w Kielcach oraz w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Moje podstawowe specjalności to dydaktyka, andragogika, współczesne kierunki pedagogiczne, pedagogika porównawcza i społeczna, pedagogika muzealna i biografistyka, nie tylko pedagogiczna.

Utrzymywałem i utrzymuję kontakt z uczelniami i środowiskami pedagogicznymi w kraju oraz za granicą, zwłaszcza z Uniwersytetem Humboldta w Berlinie, Uniwersytetem w Pradze, w Lund, w Manchesterze, ośrodkami naukowymi w Lublanie, St. Petersburgu, Hamburgu, Kijowie, instytutami

UNESCO, Open University w Wielkiej Brytanii i innymi znanymi centrami nowoczesnej edukacji i myśli pedagogicznej.

Współpracuję z licznymi wydawnictwami i pismami w kraju i za granicą (Perspektywy UNESCO, Convergence ICAE). Byłem członkiem redakcji takich pism jak „Kultura i Edukacja”, „Oświata Dorosłych”, „Przegląd Pedagogiczny”; jestem przewodniczącym rady redakcyjnej „Edukacji Dorosłych”, redaktorem naczelnym „Rocznika Andragogicznego”, „Edukacji Otwartej” i „Toruńskich Studiów Dydaktycznych”.

W działalności naukowej i społecznej jestem członkiem honorowym Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego, a od 1993 do 2008 roku pełniłem funkcję jego prezesa; od 1990 roku do 2002 byłem członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych i przewodniczącym Sekcji Pedagogiki Dorosłych, wiceprezesem Stowarzyszenia Oświatowców Polskich i członkiem Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego i Polskiego Towarzystwa Pedagogiki Porównawczej.

Jako promotor prac doktorskich przygotowałem i wypromowałem 33 doktorów i 1648 magistrów. Byłem recenzentem licznych prac doktorskich, habilitacyjnych i w postępowaniu do tytułu profesora w uczelniach krajowych i zagranicznych.

Józef Półturzycki

Od redakcji RA: W czasopiśmie „Studia Dydaktyczne”, t. 26, 2014, s. 16–21, znajduje się spis publikacji prof. Józefa Półturzyckiego oraz wykaz wypromowanych doktorów.

